

Тыгъуасэ, шэкло- гъум и 19-м, АР-м и Къэралыгъо Со- вет — Хасэм зи- чэзыу зэхэсыгъо илагъ.

Ащ илофшлэн хэлэжыагъэх АР-м и Лышхъэу Тхыаклушынэ Аслъан, Премьер-министрэу Къумпыл Мурат, федеральнэ инспектор шхъалэу Лылуужу Адам, АР-м и Апшээрэ Хыкум и Тхыаматэу Трэхъо Аслъан, Конституционнэ Хыкум и Тхыаматэу Лышхъэтыгъо Аскэр, прокурор шхъалэу Василий Пословскэр, федеральнэ ыкйи республикэ кыулыкъу-хэм, муниципальнэ образова-ниехэм ялэжыагъэх, нэмыкхэр. Депутатхэм аухэсыгъэ повесткэм тегушылэнхэу юфыгъо 40 шыгъэнэфэгъагъ. Пстэумэ

рэхъугъэм тегушылэагъэх. АР-м гэсэныгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ иминистрэу Хъуажь Аминэт ащ фэгъэхыгъэ докладэу кышлы-гъэм кызырэхъыгъэщыгъэм-клэ, гуритыгъэмрэ клэлэгъаджэ-хэм ялэжыагъэх зынэсын фэгъ-гъэ шапхъэм кышгэжыагъэх, 2013-рэ илээсым ар сомэ 18348-рэ хъуштыгъэ, зэрэгъ-гъэхэрэмклэ, 2014-рэ илээсым сомэ 21100-м нэсышт. Лэжыа-пклар загъэнафэклэ кыда-лытэхэрэм илэжыагъэх ар къатегушылэагъ. Аруу шытми, депутатхэм дезымыгъэштагъ-хэр къахэкыгъэх, министрэм упчлэхэмклэ зыфагъэзагъ. Гу-рыт лэжыагъэх кышлорэмрэ клэлэгъаджэхэм къаратырэ шыпкъэмрэ зэтемыфэхэу ары кызырэхъуагъэр, ар шысэ-хэмрэ пчъагъэхэмрэклэ къа-гъэшыпкъэжыгъ. АР-м и Лышхъы мыщ дэжыым имы-

Лъэныкы пстэури кыдалытэзэ

резэныгъэ кышчырилотыкыгъ. — *Клэлэгъаджэхэм лэжыа-пклар аратырэ зыфэдизыр зэрыт ведомостыгъэмклэ юфыр зытеш шыпкъэм зышчыгъэго-зэн фэе*, — кылуагъ ащ ми-нистрэм зыфигъазэзэ. — *Де-путатхэм агъэунафыгъэм ю-фыр тетмэ, нэмык эклопклэ кыфэдгъотышт. Парламентым икомитетэу мы лъэныкыом фэгъэзагъэри мыщ кыхэлэ-жэн фэе*. Ащ кыкылэлыкылоу ыкйи игъэжыагъэх зытегушылэагъ-

Мырзэ Джанбэч ыкйи АР-м и Уплэкун-лытэкло палатэ ипа-щэ ипшэрылхэр зыгъэцэкларэ Павел Стаценкэм бюджетым гэпсыклэу илэм ехыла-гъэу квалотагъэхэм депутатхэр ядэлугъэх. Долэ Долэтбый кы-зэрилуагъэмклэ, нахыпэрэм фэдэу социальнэ юфхэм апэ-луагъэхаштым нахыбэ рагъэ-убытышт. 2015-рэ илээсым телытэгъэ бюджетыр фэдэ-хэмклэ сомэ миллиард 12-рэ миллион 365-м ехъоу, хъардж-хэмклэ сомэ миллиард 13-рэ

жыштыр сомэ миллиард 7-рэ миллион 160-м ехъуштыр пэшлорыгъэхэу квалытэ. Бюджет-финанс ыкйи хэбзэ-лахь политикэмклэ комитетым ипашэу Мырзэ Джанбэч рес-публикэ бюджетым гэпсыклэу илэм кытегушылэзэ, кыны-гъохэр шылэхэ нахь мышлэми, лъэныкы пстэури кыдалытэ-зэ ар зэрэзыхагъэуцагъэр, со-циальнэ юфхэм язэшлэхын пэ-луагъэхаштым кызырэхъымы-клагъэр кыхыгъэщыгъ.

Нэужым депутатхэр зыгъэ-гумэкыхэрэм квалэупчлэгъэх, яеплыкхэр кыралотыкыгъэх. АР-м и Лышхъэ квалуагъэм инахыбэм дебгъэштэнэу зэрэ-щытым кыкыгъэштхыгъ, къэ-ралыгъом непэ кыныгъоу илэ-хэм республикэри къахиубы-тагъ нахь мышлэми, юфэу ра-хыжыагъэхэм язэшлэхын кы-шымыкыным, объектэу зыфе-жыагъэхэм яшлыни кызытемы-уцоным, цыфхэм ящылэклэ-псэуклэ нахь дэй мыхъуным ууж зэритхэр, тапэки гухэлъ гъэнэфагъэхэр зэралэхэр кы-луагъ.

Бюджетым фэгъэхыгъэ хэ-бзэгъэуцугъэм ипроект апэрэ еджэгъумклэ аштагъ. Зэхэсыгом нэмык юфыгъо-хэм ищатегушылэагъэх, ищыклэгъэ унашхэхэри ашыгъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтхэр А. Гусевым ты-рихыгъэх.

хэр апэрэ еджэгъумклэ АР-м ибюджетэу 2015-рэ илээсым телытагъэмрэ 2016 — 2017-рэ илээсхэмклэ агъэнэфагъэ-хэмрэ афэгъэхыгъэ хэбзэгъэ-уцугъэм ипроект. Апэ АР-м финансхэмклэ иминистрэу Долэ Долэтбый, бюджет-финанс ыкйи хэбзэлахь политикэмклэ Пар-ламентым икомитет ипашэу

миллион 373-у ыкйи фэдэхэм къащыкларэ сомэ миллиард-рэ миллион 8-м ехъоу зэха-гъэуцагъ. Зэкларыгъэкложышт мылькоу федеральнэ бюдже-тым кытлупшыштыр сомэ мил-лиард 5-рэ миллион 153-м ехъушт, хэбзэлахьхэм ыкйи мы-хэбзэлахьхэм къахэкыгъэ фе-дэу республикэм кышгэжыагъ-

Гъэсэныгъэм илофыгъохэм атегушылэагъэх

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Тхыаклушынэ Аслъан гэсэныгъэмрэ шлэныгъэмрэ альпылэгъэнымклэ Федеральнэ кыулыкъум ипашэу Сергей Кравцовымрэ ащ игуадзэу Анзор Музаевымрэ тыгъуасэ алукагъ.

Юфтхыабзэм хэлэжыагъэх АР-м гэсэныгъэмрэ шлэны-гъэмрэклэ иминистрэу Хъуажь Аминэт, республикэм ит апшээрэ еджэптитлу шхъалэхэм ярек-торхэр. Гъэсэныгъэм исисте-мэ хэхъоныгъэхэр ышлынхэм-клэ пшэрылхэр кыуцухэрэм, зыкйи къэралыгъо ушэтынхэр 2015-рэ илээсым республикэм зэрэщызыхагъэщытым, нэмык ю-фыгъохэм атегушылэагъэх.

АР-м и Лышхъэу зэлулэгъум псалэу кышчышлызэ Адыгеим къэклогъэ хыаклэхэм шуфэс къарихыгъ, игуапэу ахэм зэ-ралукагъэр арилуагъ.

— Гъэсэныгъэм хэхъоны-гъэхэр ышлынхэмклэ республи-

кэм амалэу юкълэпхэм, мыгъэ-рэ зыкйи къэралыгъо ушэтын-хэм зэфэхысыжыгъэу афэхъу-гъэхэм, тапэклэ пшэрылхэр кыуцухэрэм, тапшээрэ еджа-плэхэм ялофшлэн зэрэзыхагъэ-рэм япхыгъэ юфыгъохэм та-гъэгумэкы, тилофшлэн шуа-гъэ кытэу зэрэзыхагъэщытым тыпыл. Мы лъэныкыохэмклэ кыулыкъоу узипашэр сыдигъуи лэпылэгъу кытфэхъу, ащклэ инэу тыпфэраз. Зыкйи ушэтын-хэм закыфэбгъазэмэ, мы илээ-сым республикэм икълэеджа-кложэм якъэгъэлэгъонхэр нахь кыелыхыгъэх, ар зыкйи дэгъоп, ау ащ кыгъэлыагъорэр мы юфым шыпкъагъэ хэлэу ты-

кызырэхъулагъэр, нэбгырэ пэпчэ шлэныгъэу юкълэпхэр кы-зэриушыгъэжыгъэр ары, — кылуагъ Тхыаклушынэ Аслъан. Гъэсэф ямылэу, шыпкъа-гъэ хэлэу еджэгъэ ныбжы-клэхэм ушэтынхэр дэгъоу аклу-хи, апшээрэ еджаплэхэм зэра-члэхыагъэхэр Сергей Кравцо-вым кылуагъ. Мы системэм обществэм еплыкыгъэу фырилер зэтекымы, шлэныгъэ куу зы-лэклэпэ клэлэеджакложэмклэ ар лэрыфэгъоу зэрэщытыр кыхи-гъэщыгъ.

— Зыкйи ушэтынхэр шапхъэ-хэм адиштэу, хэуконыгъэ шы-мылэу Адыгеим мыгъэ шызэ-хашагъ. Ащклэ АР-м и Лы-шхъы, ащ фэгъэзэгъэ минис-терствэми тафэраз. Джы 2015-рэ илээсым реклоклэшт ушэ-тынхэм тишыпкъэу зафэд-гъэхызырын фэе. Ащ даклоу гэсэныгъэ тэрэз кызымытырэ апшээрэ еджаплэхэр тилэнхэу

(Икълэух я 2-рэ нэклуб. ит).

НЕПЭ КЫХЭТЫУТЫХЭРЭМ АЩЫЩХЭР:

Я 2-рэ нэклубгъор

«Народнэ фронтым» илофшлэн тапэклэ зэ-рээзыхыштыр фэгъэхыгъэ форумыр.

Я 3-рэ нэклубгъор

Шьон пытэхэмрэ тутынымрэ тучанхэм къащызыщэфын фитхэм аныбжэ зэблэ-хыгъэным Къэралыгъо Думэр хэллэ.

Я 4-рэ нэклубгъор

Андзэрэкыо Чеслав итворчествэ фэгъэ-хыгъэу лэнэ хъураем кыратхыкыгъэр.

Пшэрылхыкларэ агъэнэфагъэх

Урысые «Народнэ фронтым» илофшлэн зэ-рээзыхыштыр фэгъэхыгъэ форум мы ма-фэхэм Москва шыкылагъ. Тикъэралыгъо ишюльыр зэфэшхыафхэм кыарыкыгъэ нэбгырэ 1000-м ехъу юфтхыабзэм хэлэ-жыагъэх.

(Икълэух я 2-рэ нэклуб. ит).

Мэзэ зауэлкэ узэкэлэбэжьмэ, хабзэм ышыгэ унашъоу шъон пытэхэмрэ тутынымрэ яцэн фэгъэхыгъэм кыщилющтыгъ зыныбжь илэс 18 мыхуэгъэхэм ахэр къарамышынхэу. Статистикэм кызырегъэ-лъагъорэмкэ, илэс 18 мыхуэгъэхэм шъон пытэхэри тутыныри къарамышэгъахэми, ащ пае ешъохэрэм япчъагъэ бэу кышыклагъэп.

Джащ фэдэ унашъохэу гупшысэ ыкли теубытэгъэ пытэ зыхамылхэр маклэп зэраштэ-

Ешъуаклор — цыфыныкыу

Къэралыгъо Думэм шыхэплэнхэу агъэхъазырыгъэ унэшъо проектхэм ащыщ шъон пытэхэмрэ тутынымрэ тучанхэм къащызыщэфын фит цыфхэм аныбжь икларыклэу гъэнэфэгъэныр.

Статистикэм кызырегъэ-лъагъорэмкэ, илэс 18 мыхуэгъэхэм шъон пытэхэри тутыныри къарамышэгъахэми, ащ пае ешъохэрэм япчъагъэ бэу кышыклагъэп.

хэрэр. Цыф жъугъэхэм депутатхэр бэрэ зэрэхамыхъэхэрэр, ягумэкыгъохэм зэралэ-чыжьэхэр, ящылэкэ-псэукэ зыгъэпсынклэшт логыгъохэм зэралэмылхэр ащ кыгъэ-лъагъо.

Кына, уныбжь имыкыгъэми, тутын е аркъ зэбгъэгъо-тыныр? Ащ иджуауапэу мэхъу ешъуагъэхэу автомобильхэм арысхэу гъогухэм ащызэутэкы-рэ цыфхэр, тучанхэм ащыты-гъохэрэр, унагъом хъал-балык кызылхъэхэрэр. Ешъуагъэхэу ары ахэм мыхъо-мышлагъэхэр зызэрэхъэхэрэр, ныбжыкыкхэри ахэм ахэтых. Ар зы лъэныкыу.

Адырэгбур пштэмэ, цыфым ифитыныгъэхэр Конституцием кыеухумэх. Шъхъафитэу псэунэу ар къэхъу, ифитыныгъэхэри зыми ихынхэ фитэп. Клар илэс 18 зыхуклэ, хэгъа-гур кыуухъумэным фэгъэхъа-зыры, лы кыэхъунэу дзэ ку-лыкъум ащэ. Ащ фэдэ пшэ-рыл иныр зыгъэцкэнэу цыхъэ зыфашырэм джы тутынымрэ шъон пытэхэмрэ афэгъэхыгъэ законопроекткылау агъэхъа-зырыгъэм тучаным члэхъанышъ тутын кыщэфын фимытэу ешы. Ар екълэлэкэ тэрэзэу, шъуагъэ кыхышътэу логъуае.

Ау тутын е аркъ ешъошт-мэ, цыфым ежъ-ежырэу кы-хехы. Изэрар кымыгъаклоу, мыхъо-мышлагъэхэр зэрымыхъу обществэм хэтмэ зи хэукъо-ныгъэ ышырэп. Шыпкыкэ, ип-сауныгъэ кыуухъумэным фэшл-тлуми ямышъомэ нахышъу. Ау «уемышъу» оло кыодыеклэ е зэшъоштыр кыемышъэклэ, логыр гъэцклагъэ хурэп.

Тутыными аркъымыи якъэщэ-

фын кыныгъо апылэп. Зы-ныбжь имыкыгъэр икыгъэм елэушъ, кырегъэщэфы, ахэр хэгъэкли, сабыйхэми тутыным «илэшлугъэ» загъэбылзэ аушэ-ты. Клэлэ лэахъохэм нахыжъ-хэм запашыжыкыкэ, лы хъугъэ-хэу закышъэхъужы.

Арэу щытми, апэрэ унашъом ишъуагъэ кызырегъэ-лъагъоу щыл — гъогухэм, шхаллэхэм, лог-шлаллэхэм, вокзалхэм япчъэ-лэхэм нахъ маклэу тутын аще-шъохэ хъугъэ. Транспорт къэ-уцуплэхэм тутыныр къащыкыкэ-гъанэхэрэми бзылфыгъэхэр атепхъышыхъх, кафе-ресторан-хэм тутын лугъом чыишъхъэр къащызэфышъыжырэп. Зэрэху-рэмкэ, унашъом щыцэу цыф-хэм ящыклагъэр аштагъ, мэхъанэ зимылэр къэнагъ.

Депутатхэми ар къагурыла-гъэу арын пае мы логыгъом

джыри зэ кызыкыфагъэ-зэжыгъэр. Ащ клэщакло фэхъугъэр Къэралыгъо Думэм Федерациемкэ и Совет хэтэу Игорь Черныше-выр ары. Ащ ишлэшлэ, ту-тынрэ шъон пытэрэ зыщэфы-хэрэм апае тучанхэм кассэ-хэр шъхъафэу ачлагъэуцохэмэ нахышъу. Ахэр метри 5-м кы-щымыкыкы адрэ кассэхэм апэ-чыжьэхэмэ дэгъу. Ащклэ ушъ-хъагъу ышырэр гъэшлэгъоны: аркъ зылыгъхэу е тутын ащэ-

Законопроекткылау шлэхэу Къэ-ралыгъо Думэм шыхэплэнхэу. Апэрэм фэдэу депутатхэр мыщ иштэнклэ шлэхэу зэмызэгъынхэкли хъун. Илэсыкыкы нэс шъон пытэхэмрэ ту-тынымрэ зэрамышъэшт цыфхэр къэ-нэфэщтых.

фынэу кассэхэм къакуаллэ-хэрэм чэзыум хэт цыфхэми ахэр ащэфынхэу тырагъэгъушъ-хэх. Джащ фэдэу, щэфакломер кассырымрэ тутын лъэпкыу ащэфыхэрэм арыгушылэхэ зыхуклэ сабыйхэу чэзыум

хэтхэм илыгъэу ахэм аналэ атырадзэнэу ешы. Ащ фэдэ гупшысаклэм ишъуагъэ къэ-клошты?

Сенаторэу Вячеслав Фети-совми унашъом зэхъокыны-гъэхэр фашыхэмэ ишъуагъэ къэклошты елэтыт. Ащ пхыри-гъэкли шлоигъор — шъон пы-тэхэмрэ тутынымрэ зыщэ-

фыхэрэм аныбжь хэгъэхъогъэ-ныр ары. Джынэс илэс 18-р теубытагъэу щытыгъэмэ, джы илэс 21-м нагъэсымэ нахъ шлотэрэз. Ащ кыдырегъаштэ апшэрэ палатэм физкульту-рэмрэ спортымрэкэ и Коми-тет итхъаматэу Сергей Под-дубнэми.

Цыфхэр тутыны шъон пы-тэхэми ямыгъэшъонхэ плэ-кышты. Сыд фэдэрэ хэгъэгъуи ары зэрэщыщытыр. Ау В. Фе-тисовым ныбжыкыкы тутын-хэр е шъон пытэхэр языщэ-рэ тучантесхэми, тучанхэр кы-зэлъузыгъэхэми ялицензиэхэр

клонэу зэриллытэрэм бэмэ дырагъэштэшт. «Тутынашъохэмрэ ешъуаклохэмрэ япчъагъэ кы-зэтегъэуцогъэным фэшл ешъуа-клохэм зыщлэзэштхэ диспан-серхэр амышыхэу, ахэм апэ-луагъэхэрэ ахъщэр стадион-хэмрэ спортзалхэмрэ ягъэп-сын халхъэхэмэ бэклэ на-хышъу, сабыйхэм япсауныгъэ ащ кызытэтиргъэнэшт», — ело В. Фетисовым.

Къэралыгъо зэфэшьхъафхэм аркъ е нэмыкы шъон пытэхэр зыщэфыхэрэм япаспортхэр ащауплэкы. Джащ фэдэу зыныбжь илэс 21-рэ имыкы-гъэхэм ахэр зыщарамышхэр хэгъэгъухэри щылэх. Ау а чыплэ-хэм клэлэхэри илэс 18-м дзэм щадашхэрэп, илэс 21-рэ охъуфэхэклэ хэдзынхэми аха-гъэлажъэхэрэп, депутатэу ха-дзынхи фитхэп.

Законопроекткылау шлэхэу Къэралыгъо Думэм шыхэплэн-хэми. Апэрэм фэдэу депутат-хэр мыщ иштэнклэ шлэхэу зэмызэгъынхэкли хъун. Илэсы-кыкы нэс шъон пытэхэмрэ ту-тынымрэ зэрамышъэшт цыфхэр къэнэфэщтых.

Арышъ, илэс 18 зыныб-жым шъон пытэ кыеомышэклэ, ар емышъонэу кызышлэшъырэ депутатхэр хэукъох. Тучаным кышырамышъагъэми, нахыжъ-хэм къафамышъафэгъэми, ешъо зышлоигъом зыщыфаем «кыунды-рыпс» кыщэфынышъ ешъошт. Цыфыр емыгъэшъоным тебгъэ-пытыхъаным ыпэу, ащ зэра-рэу пылтыр гурыбгъаломэ нахъ тэрэз. Етланэ ежым кыхе-рэх ешъоштми емышъоштми.

Ешъуагъэу зисабыйхэм апашъхэ щыхъушлэр тыхэр ащ ерэгупшысэх, ешъорэ тым кыхэкышты сабыйхэр зыфэ-дэштхэр ныхэми клэлэ лэа-хъохэм агуларэгъау.

Ешъоныр зиклэсэ хулыфы-гъэр обществэми пхэтэпэмыхъ ешы. Клэлэ ешъуаклоу унагъо фэшлэштэп, логшлаллэ лухъагъэ-кли лугъэтыштытэп, пшэшъэ дэгъуи цыхъэ кыфышлэу кы-дэклоштытэп. Арэуштыу щымыт-

Апэрэ унашъом ишъуагъэ кызырегъэ-кылауу щыл — гъогухэм, шхаллэхэм, логшлаллэхэм, вокзалхэм япчъэ-лэхэм нахъ маклэу тутын ащешъохэ хъугъэ.

плалэ имылэу, опсэуфэхэклэ амыгъэфедэжышъухэу, алахы-хэмэ хэпшыкыкы ишъуагъэ къэ-

ми, аркъыр нахъ лъапла щылэклэ тэрэзым нахы?

ШЪАУКЪО Аслъангуаш.

Тхъамафэм ихъугъэ-шлагъэхэр

Адыгэ Республикэм хэгъэгъу клоцл логхэмкы и Министерствэ кызырегъэ-лъагъоу и 10-м кыщегъэжъагъэу и 16-м нэс республикэм бзэджэшлэгъэ 83-рэ цызэрэхъагъ.

Ахэр: укыгъэ логъэу 1, цы-фым ыпкыны-лынэ шъобж хы-лэхэр тырашагъэхэу 1, хуныкэн бзэджэшлагъэу 1, тыгуагъэхэу 31-рэ, гъэпцагъэ зыхэлъ бзэ-джэшлэгъэ 11, нэмыкыкхэри. Эко-номикэм ылэныкыкыкы хэбзэ-гъэуцугъэр гъогъу 13-рэ аукуагъ, республикэм щыпсэ-ухэрэм гъогъуи 6-рэ нарко-тихэр къахыгъэх. Бзэджэ-шлагъэ зезыхъэгъэ нэбгырэ 58-рэ къаубытыгъ, зэхэфын альэкыгъэр процент 70-м клэхъэ.

Блэкыгъэ тхъамафэм Ады-

геим игъогухэм хъугъэ-шлэгъэ 12 къатехъухъагъ. Ахэм нэб-гыри 2 ахэклодагъ, 11-мэ шъоб-жхэр атещагъэхэ хъугъэ. Ешъуа-гъэу рулым клэрысхэу води-тель 55-рэ къаубытыгъ, гъогу-рыкыномым ишапхъэхэр гъогъу 3222-рэ аукуагъ.

Тучаным члэлэ шъон пытэр зытыгъугъэ хулыфыгъэр по-лицием илофышлэхэм къаубы-тыгъ. Хэбзэхуымэкло кыулыкы-хэм зэрагъэунафыгъэмкы, мы мафэм нэбгырэ зауэлэ хурэ купыр зэдешъонхэу тлысыгъэх,

ау тлэкы тешлагъэу аркъыр аухыгъ, ар кызырегъэщэфыт ахъщэри компанием илэжыгъэп. Ащ кыхэкыкыкы, илэс 36-рэ зыныбжь хулыфыгъэм гъунгъу тучаным етыгъонэу рихъухъагъ. Ащ зычлэхъэм, ищыгъынхэм коньяк бэшэрэби 2 ахигъэбы-лыхъагъ, кассэм кызыекыла-лэм, печенье ыщэфышт фэдэу кырихылагъ. Ау ащ ышлэрэр эклэ тучантесхэм алъэгъугъ ыкли бзэджашлэр кызырегъэ-гъэуцагъ. УФ-м хэгъэгъу клоцл логхэмкы и Министерствэ иот-делэу Мыекъуапэ щылэм доз-наниемкы иподразделение уго-ловнэ лог кызылэуихыгъ, зэхэфынхэр маклох.

Мыщ фэдэ бзэджэшлэгъэ дэдэ тикъэлэ шъхалэ цызэрэхъагъэу полицием ыгъэунафыгъ. Мые-къуапэ дэт тучанышхо горэ ревизие ашызэ осэшхо зилэ коньяк бэшэрэб атыгъугъэу кычлэкыгъ. Мыщ члэт камерэ-хэм тыратхагъэр зауплэкы-

жым тучаным кычлэхъэгъэ хулыфыгъэм шъон пытэр ыты-гъугъэу кычлэщыгъ. Видеока-мерэм дэгъоу кыгъэ-лъагъэу тучаным кычлэхъэгъэ хулы-фыгъэм икылако коньякыр дигъэ-былхыми, кассэм блэкли зэрэ-члэкыжыгъэр. Хэбзэхуымэкло кыулыкыхэм оперативнэ-лыхъон логхъабзэхэр рагъэ-кыкыкы, мы бзэджэшлагъэр зе-зыхъэгъэ хулыфыгъэу илэс 33-рэ зыныбжыкы къаубытыгъ, ыпэккы ар хъапсым дэсыгъэу агъэунафыгъ.

Тыгъон бзэджэшлагъэ зезы-хъагъэу зэгъуцэфэхэрэ клэлэ ныбжыкыкы зыдэщылэр гъэуна-фыгъэным фэгъэхыгъэ опера-тивнэ логхъабзэхэр Джэдже районым иполицейскэхэм 2014-рэ илэсым имэкъуогъу мазэ кыщегъэжъагъэу зэха-щагъэх. Зэрагъэунафыгъэмкы, мы мафэм илэс 18 зыныбжь клэлаклэр аркъ зешъо нэуж кыпэмычыжъэу цыс унагъом

етыгъонэу рихъухъагъ. Ащ пае пчээр луитхыи, унэм ихъагъ, ащ илыгъэ сомэ мини 6-р ритыгъуки, зыгъэбылхыжыгъ. Апчым кытыригъэнэгъэ лэуж-хэмкы ар зыщыщыр эксперт-криминалистхэм агъэунафыгъ. Джырэ уахътэ бзэджашлэм лэ-хъух, федеральнэ розыскым щыл.

Мыекъопэ районым иопера-тивникхэм зэхашъэгъэ логхъаб-зэхэм яшъуагъэккы, имые ма-шинэр езыфэжъэгъэ хулыфы-гъэр зы мафэм кыкылоцл къа-убытын альэкыгъ. Автотранспор-тыр зэрэрафыжъагъэм фэгъэ-хыгъэ къабар шэклогум и 10-м полицейскэхэм къалэкыхъагъ. Сыхъат зауэлэм кыкылоцл маши-нэр зыдэщылэр хэбзэхуымэкло-хэм агъэунафыгъ, зы мафэ те-шлагъэу бзэджашлэри къаубы-тыгъ. Ышлагъэм хулыфыгъэр еуцолэжыгъ, ыпэккы ар хъап-сым зэрэдэсыгъэм илоф кыгъэ-хылытэ.

◆ ГЭНЭ ХЪУРАЕ

Зэльашлэрэ артистым, композиторым итворчествэ фэгъэ-хыгыгъэ мэфэклэ Гэна хъурае ильэс 40 лэпэ-цыпэм зыщыригъэджэгъэхэ еджаплэм мы мэфэхэм шызэхашэгъагъ.

Мэфэклэ зэхыхэр кызылэуи-хыгъ ыкли зерицагъ институтым ипрофессорэу Светлана Хватовам. Композиторым итворчествэ гупшысэ зыфэдэм, искусствэхэмклэ Институтыр Чеславклэ лэфшлэплэ кьодыеу ымылътэу, гупсэфыплэ чыплэу, иунэ гулэтыплэу, ишлэныгъэ куухэмклэ зылыщэрэ ныбжьыклябэмэ зыщадэгъуащэтыгъэу зэрэщытыр клигъэтхыгъ. Зэрэсымаджэм кыхыкляу, юбилярыр ахэтынэу мыхыгъэми, студентхэми, илофшлэгъухэми гуцылэ фэбэ макляп фалуагъэр. А зэкля шьорышыгъэ-фэгъэ-кляуатэу шымытэу, еж Чеслав шлоу ильэпкы филэжыгъэм кыклякляуагъ.

Мэфэклэ зэхыхэр шуфэс псалэхэм кызылэуи-хыгъ искусствэхэмклэ Институтым иди-ректор ипшэрылхэр зыгъэ-цакляу, УФ-м исурэтылхэм я Союз хэтэу, Адыгэ Республикэм искусствэхэмклэ изаслуженнэ лэфышлэу, педагогикэ шлэныгъэхэмклэ кандидатэу, доцентэу Е.В. Абакумовам. Адыгэ лэпкыым ыкыо класэу, егъэджэн-пуныгъэм лэпгъо дахэ шыпхырызыщыгъэу, лэпкы музыкэм зезыгъэлэтыгъэу, Адыгейим имызакъоу, зэрэ Кавказ зыцлэ шылугъэ Андзэрэкъо Чеслав имэфэклэ даху — ильэс 75-рэ зэрэхыгъэмклэ, зэкля Гэна хъураем хэлажэхэрэм игуапэу ар кляфэгъушлуагъ. Чеслав итворчествэ лэпсэ илэ-кыо, лэуажхэм музыкэм фэ-щэныгъэ инэу фырылагъэм кып-кырыкыгъэу зэрэщытыр кы-луагъ. Адыгэ ордэхэм афэдэ кыабзэу, урыс лэпкы ордэ-

Андзэрэкъо Чеслав итворчествэ ыкли иегъэджэн лэфшлэгъэшху

Урысыем изаслуженнэ, Адыгэ Республикэм инаро-днэ артистэу, Пшызэ искусствэхэмклэ изаслуженнэ лэфышлэшхоу, Къандурым ыцлэклэ агъэнэфэгъэ Ду-нэе ыкли Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо премие-хэм ялауреатэу, Урысыем икомполиторхэм я Союз хэтэу, АКЪУ-м искусствэхэмклэ и Институт икафедрэ ипрофессорэу Андзэрэкъо Чеслав кызыхыгъэр ильэс 75-рэ хыгъэ.

хэри, классическэ музыкэри Чеслав кызырэдэхыгъэрэ, культурэ ин зыхэлэу, цыфыгу пэпчэ иорэдхэмклэ, илэдэб инклэ, ицыфыгъэклэ нысын зэрэфэу-кляу чырыр щытхыкля филытагъ. Чеслав иреспублики, хэгъэгъ-шхоу Урысыери зэфэдэу итворчествэ зэрэщыгъэшлуагъэхэр Абакумовам игуцылэ шыклягъэ-тхыгъ. Ипсауныгъэ дахэу зэ-теуцожыныш, искусствэ хы-сэм бэрэ хэтынэу, шысэтэхы-плэ-плэплэу тилэнуу фэльэуагъ.

Мэфэклэ концертным ипрогра-мэ зэфэдэклэ лэфтхыабзэм хэгъэгъагъ. Искусствэхэмклэ Институтым ихор (художествен-нэ лэшхыэтетыр — П.А. Сер-геевар) Андзэрэкъо Чеславрэ Мэщбэшлэ Исхыакърэ зэдау-сыгъэ ордэху «Пой, Адыгея моя», «Добрый голос твой» кылуагъэх. Урыс лэпкы ордэ-дэу «Я в садочке была» зы-филорэр Андзэрэкъом сценэм ильэс 20-рэ дытетыгъэу, ин-ститутми лэф шыдэзышлагъэу

Татьяна Крашновам кылуагъ. Юбилярым фэгъэхыгъэ псэлэ-клякым ащ анахы шыклягъэ-тхыгъэр Чеслав тхэтын лэ-плэу мэкъэ гохъ лэш, урыс ордэкъэлэклэ шапхэм ильэу, зэрилэр ары.

Мэфэклэ Гэна хъураем хэ-лэжыгъэ илофшлэгъэху шлэны-гъэлэжы-клялэгъэджэхэу А. Лысенкэм, А. Соколовам, А. Чыназырым, нэмыкляхэми Чес-лав итворчествэ ыкли и егъэ-джэклэ хабзэ зы лэаныкыо гъэнэфэгъэклэ кыралотыкыгъ. Андзэрэкъо Чеслав музыкэ гъэсэнныгъэ дэгъуи, творческэ лэпэлэсагъи, культурэ ини зэ-рэхэлхэр клягъэтхыгъ, ури-лофшлэгъуми, уригупшысэгъуми, уристудентми гъэсэпэтхыдабэ-клэ кызырэуатэрэр кылуагъ, гукъэкляжы шысэхэр кыахыгъ.

Андзэрэкъо Чеслав музы-кэм лэпсэ пытэ зэрэщырилэм ишыхыат хыурэ творческэ лэ-жыгъэшлу зэрилэр кыэгъушылэрэ пэпчэ хигъэунэфыкыгъ. Лири-ческэ ордэхэр, хорым пае про-изведенияхэр, клялэцыкляхэм афитхыгъэ пьесэхэр, симфо-ническэ поэмэхэр зэрилэхэр, Чеслав иорэдкыэлэклэ-егъэджэклэ шапхэу, хорым лэф зэрэдэп-шэщт хабзэр, лэпкы мэкъэ-мэ зэфэшхыафхэм якъэлэклэ-шыкляклэ нэшэнэ шхыалэу ылытэхэу итворчествэ шыгъэ-унафыгъэхэм кыатэгъушылагъэх.

Зэльашлэрэ шлэныгъэлэжы-шхоу, профессорэу А.Н. Со-коловам «Памяти жертв Кав-казской войны: проблема ста-новления симфонизма» зыфи-лорэ докладыр кышыгъ. Му-зыкант инымкля симфонием итхын мэханэ зэрилэр, ащкля изэчый ыкляуачлэ икыу фэди-зэу кызырэдэхыгъэр Соко-ловам кылотыгъэх. Андзэрэкъо Чеслав музыкэм ильэагълэ зыштэгъэ композиторэу, ордэ-дыло лэпэлэсэу, клялэгъэджэ дэгъу дэдэу, гум кынажы-рэ артист шлагъоу зэрэщытыр мэфэклэ зэхыхэм шыклягъэ-тхыгъ. Зэкля лэфтхыабзэм хэ-лэжыагъэхэр псауныгъэклэ, гъэ-хыгъагъэхэмклэ, насып кы-хыкля Чеслав фэльэуагъэх.

Ныбжьыкляхэу, студентхэу зэхыхэм кышызылэу-клягъа-гъэхэм Андзэрэкъо Чеслав итворчествэ ыкли ишылэныгъэ афэгъэхыгъэу кылотыкыын клякляхэр кыашыгъэх. Лэуажы-шлэм зылыщэхэу упчлэ зэфэш-хыафхэр Чеслав итворчествэ епыгъэу кыатыгъ, джэуап икыу-хэри ахэм агъотыгъ.

МАМЫРЫКЪО Нурит.

Сурэтым итыр: **мэфэклэ зэхыхэр АКЪУ-м искусствэхэмклэ и Институт ихор кызылэуи-хыгъ.**

Ямэфэклэ хагъэунэфыкыгъ

Уголовнэ-гъэцклякля системэм ихэушхыафыкыгъэ отдел зызэхашагъэм фэгъэхыгъэ мэфэклэ зэхыхэ бзэджашлэхэм пшэдэклэжы ягъэхыгъэнымкля Федеральнэ кыулыкым и Гъэларышлэплэу Адыгэ Республикэм шылэм бэмышлэу шыкляуагъ.

Бзэджашлэхэм зэрябаныхэрэ гъэлэ-шыгъэным, хыапс зытелхэм ыкли охтэ гъэнэфэгъэклэ аубытыгъэхэм ахэхэ-рэ купхэм бзэджашлагъэ зэрамыхы-ным фэшл СССР-м хэгъэгъу-кляу лэф-хэмклэ и Министерствэ иунашъокля 1990-рэ ильэсым шэклогум и 13-м хэушхыафыкыгъэ отдел зэхашагъ.

Апэдэдэ мыщ фэдэ отдел зилэ хыгъэхэр Пермскэ краир, Омскэ, Ли-пецкэ, Свердловскэ, Челябинскэ, Орен-бургскэ ыкли Ленинградскэ хэкухэр арых. Бзэджашлэхэм пшэдэклэжы ягъэхыгъэнымкля Федеральнэ кыулы-кым и Гъэларышлэплэу Адыгэ Респуб-ликэм шылэм ихэушхыафыкыгъэ от-делэу «Кондор» зыфилорэр загъэпсыгъэр 1994-рэ ильэсым шышхыэлум и 22-р ары ыкли бэмышлэу ар зызэхашагъэр ильэс 20 зэрэхыгъэр хигъэунэфыкыгъ.

Лыхыужыныгъэу «Кондорым» икыулы-кыушлэхэм зэрэхыагъэхэм кыакляпыкляу кыэралыгъо ыкли ведомственнэ тын лэплэхэр афагъэшъошагъэх. Ахэм зэу ащыщ 2000-рэ ильэсым кыалэу Гроз-нэм кыулыкыур шыхызэ мыщ шыфэ-хыгъэу, Лыхыужыныгъэм иорден ика-валерэу, млэдшэ лейтенантэу Алек-сей Саламатиныр.

Мы Лыхыужыным ыцлэклэ ильэс кыэс бзэджашлэхэм пшэдэклэжы ягъэхыгъэ-нымкля Федеральнэ кыулыкым и Гъэ-ларышлэплэу Адыгэ Республикэм шылэм икыулыкыушлэхэмрэ ветеранхэмрэ азы-фагу щэрыонымкля ыкли каратэмкля

шъольыр зэнэкыкыоу «Чтобы помни-ли» зыфилорэр зэхашэ.

Ащ нэмыкляу, хэбзэшлу зэрафэхы-гъэу, кыткляхыгъэрэ лэуажхэм яхэгъэгъу-шлу альэгъоу плугъэнхэмкля лэфтхыаб-зэхэр рагъэклякых. Хэушхыафыкыгъэ отделэу «Кондор» зыфилорэм икыулы-кыушлэхэм Адыгейим иклялэеджакляхэм апае лыхыужыныгъэм идесэ зэхашагъ, кыалэм дэт еджаплэхэм яклялэеджакля-хэр ззыпхыгъэрэ дзэ-патриотическэ клубэу «Вертикаль» зыцлэр агъэпсыгъ.

Хэушхыафыкыгъэ отделым икыулы-кыушлэхэм ямэфэклэклэ кыафэгъушлуагъ бзэджашлэхэм пшэдэклэжы ягъэхы-гъэнымкля Федеральнэ кыулыкым и Гъэларышлэплэу Адыгэ Республикэм шылэм ипащэ ипшэрылхэр зыгъэц-клярэ Ягыие Рэмэзан ыкли бзэджа-шлэхэм пшэдэклэжы ягъэхыгъэнымкля Федеральнэ кыулыкым ипащэу Г. Кор-ниенкер кыащыщыфэгъушлорэ телеграммэм кыеджагъ.

Ягыие Рэмэзан щытхыу хэлэу кыу-лыкыур зыхыгъэр хэушхыафыкыгъэ отделым илофшлэхэм тапэкли гъэхэгъэ-шлэхэр ашлынхэу афэльэуагъ. Анахы дэгъоу лэф зышлэрэ кыулыкыушлэхэм ведомственнэ тынхэр ыкли щытхыу тхылхэр афигъэшъошагъэх.

Бзэджашлэхэм пшэдэклэжы ягъэхыгъэнымкля Федеральнэ кыулыкым и Гъэларышлэплэу Адыгэ Республикэм шылэм ипресс-кыулыкыу.

Бзэджашлэхэм ялоф алуагъ

Краснодар краим кыращызэ Адыгейим кыащэщыгъэ синте-тическэ наркотикхэмрэ психо-тропнэ веществэхэмрэ ялугъэ-кыын хэлажэщыгъэ бзэджа-шлэхэр Урысыем шынгъон-чъэнымкля и Федеральнэ кыу-лыкыу Адыгэ Республикэмкля и Гъэларышлэплэ кыыхыгъэщы-гъэх ыкли хыкумым ахэм ялоф ылуагъ.

Республикэм шыщ нэбгыритлоу нар-котикхэр бэу Шытхалэ кызыщызлэклэ-зыгъэхыагъэхэр заубытыхэ нэуж зэ-хэщэгъэ бзэджашлагъэм нэмыкляу хэ-тыгъэхэри кыахыгъэщынхэ алэхыкыгъ. «Урысые Федерацием и Уголовнэ кодекс ия 228-рэ статья ия 2-рэ лэх диштэу ахэм уголовнэ лэф кыафызэ-луахыгъ. Нэбгыритлури бзэджашлагъэ зэрэзэрэхыагъэм еуцолэжыгъэх ыкли зауыхыжыгъэ, хыкумым ялоф шы-зэхыхы зыхыкля кыафидеплынхэу, фэгъэклотэныгъэхэр кыафашынхэу кыклялэлуагъэх», — шыагъэунэфы-кыгъ Урысые Федерацием шынгъон-чъэнымкля и Федеральнэ кыулыкыу Адыгэ Республикэмкля и Гъэларышлэплэ ипресс-кыулыкыу.

Уголовнэ лэфыр зэхыхыгъэ, хэбзэ-ухыумэклэ кыулыкыушлэхэм зэхэщэгъэ бзэджашлэ купым хэтыгъэхэр агъэунэ-фыгъэх. Республикэм шыщ нэбгыри-тлумэ анэмыкляу наркотикхэр Ады-гейим кыщэгъэным хэлажэщыгъэх

Краснодар дэс зы нэбгырэрэ Шыт-халэ шыщ нэбгыришлэрэ.

Мыекыопэ кыэлэ хыкумым иуна-шъокля Адыгейим шыщ нэбгыритлумэ ильэсищ хыапсрэ тазырэу сомэ мин 20 зырырэ атыралхыагъ. Ащ нэ-мыкляу Краснодар краимкля Шытхы-лэ район хыкумым иунашъокля Шы-тхалэ шыщ нэбгыритлумэ ильэси 10 хыапс, бзэджашлэ купым хэтыгъэ бзы-лыфыгъэм ильэси 7-рэ мэзи 6-рэ хы-апсым дэсынэу атыралхыагъ.

***

Бзэджашлагъэхэр зезыхыагъэхэм уголовнэ лэфэу кыафызэлэуахырэм изэхэфынкля фэгъэклотэныгъэ зилэ шыкляхэр кызыфэгъэфедэгъэнхэр Уго-ловнэ-процессуальнэ кодексым кы-щыдэлэтыгъ. Ямысагъэ икыо еуцо-лэжыхэрэм пшыныжэу арагъэхыщтыр кыафарагъэлыхын, бзэджашлагъэу зэрэхыагъэм, члэнагъэу арагъэшлыгъэм елытыгъэу уголовнэуи ахэр агъэп-щынэнхэ алэхыкышлэ. Гуцылэм пае, уго-ловнэ лэф кызыфызэлэуахыгъэм ильэси 6 хыапс телхыгъээн фаеу хэбзэгъэ-уцугъэм кыщыдэлэтыгъэми, хыку-мым ильэси 4 нахыбэ ащ тырилъ-хыанэу щытэп. Ащ нэмыкляу, уголовнэ лэфыр зэхыхыгъэ пошлынэ атын фаеу зыхыкля, кыэралыгъом ар ыпшэ-рель-хыажы. Ау, Урысые Федерацием и Уголовнэ-процессуальнэ кодекс ия 317-рэ статья зыритымкля, бзэджа-шлагъэ зезыхыагъэр имысагъэ икыоу зэуцолэжырэ нэуж игуцылэ епцыжын, хэбзэухымакляхэм арылуагъэхэр зэб-лихыужын фытыжэп.

ГЪАШЭР ЫКИ ЦЫФЫР

Илъэс пчъагъэхэм къаклоцI дахэкIэ, шукIэ сыгу къэкIыжырэ адыгэ бзылъфыгъэ къызэрыклоу, сикъоджэ гупсэу Аскъэлае цызэлъашIэщтыгъэ ны ялыу Гъыш Айцэт Хъаджмосэ ыпхъур ахэм ащыщыгъ.

Айцэт АскъэлаекIэ апэу къахэлщын лэкъо шлагъоу, лэкъо инэу Тыгъужьхэм япхъугъ. Ятэу Хъаджмосэ пхъурэ къорэ илэхуэ, зэпахырэ узэу «емынэкIэ» заджэщтыгъэхэм ишхъэгъуси ежыри 1920-рэ илъэсхэм ныбжыкIэу ыхъыгъэх. Ахэм ауж Хъаджмосэ ышнахыкIи, ишхъэгъуси сабийхэр къаклэни уз мэхъаджэм иллыкIыгъэх. ЗэшитIумэ къаклэныгъэ сабийхэм анахыжъэу ахэтыгъэр илъэс 15 зыныбжыгъэ Айцэт цыкIур арыгъэ. Огу нахъом фэдэу нитIур шхонIабзэу, нэпс-пэпс экIужьэу, джыри ныбжыкIэ дэд нахъмышIэми, пкыи псыгъо ищыгъэм къыхэщыщтыгъэ дэхагъэм ыпсэ къызэрэщыушыгъэр. Ау ныбжыкIэгъу имыфагъэу шылэныгъэ кыным ибжъ хылыгъэ кIэуцонэу Айцэт хъугъэ. Ыныбжъ емылытыгъэу лупкIэу, нэутхэу, гукIэгъушхо хэлъэу, пытагъэ къызыхигъафэмэ, щэлэгъэшхо зыхигъотэжъзэ, кыныгъо чыплэ пчъагъэу зэрыфэрэмэ къапхырыкIын, къахэкIыжын ылэкIыщтыгъэ. Илъэс 15 гужыер къызыштытеорэ бгъэгум хылыгъэ ин дэд тегъуагъэу хъугъэр, ыш-ышыпхъу нахыкIэ цыкIухэу ыуж кыкIыхэрэр зыщыгуыщтыгъэхэр Айцэт арыгъэ. Ибэ щылаклэм кIэуцогъэ Айцэт ыгу афэгъоу ныкылыфыгъэ цыкIухэм ренэу запэ-лудзэщтыгъэ. Адрэхэри а зыр ары зыщыгуыщтыгъэхэр.

Унагъоу зэщыкыуагъэм «единоличныкIыцIэр» къапатхагъэу щытыгъ, зы курэ циплIырэ янэ-ятэмэ къаклэныгъэу ялагъ. Ахэр зыгъэлорышIэни икыу фэдизэу ахэтыгъэп. Цу бзаджэу ахэтыгъэр Айцэт ышнахыкIэу Рэщыдэ ытх къепыджи, тхыкыупхъэр зэпиутыгагъ, Айцэт ащ кыинэу пилъэгъогъагъэр къылотэжъ зыхукIэ, узфимытыжъэу нэпсыр къыпшIуыгъаклощтыгъэ. Адрэ ышитIоу заом хэклодагъэхэу, дахэкIэ игукъэкIыжъхэм къахэтэдджыкIыжыщтыгъэхэм ягугъу къышIы зыхукIэ, ынэпсхэр зэпыу ямылэу ынэгъушхъэ къечъэхыщтыгъэх.

Ауми, шылэныгъэр зы чыплэ итырэп. Илъэсхэр кIуагъэх, Айцэт ыш-ышыпхъухэу ыплугъэхэми зыкIалэтыгъ, ежыри пшъэшъэ экIужь IэпкIэ-лъапкIэу, идэхагъэкIэ илэгъухэм къахэщэу, пшъэшъэ лъэгъупхъэу къахэуцагъ.

Ахэтых лэжъэкIо къызэрыклохэм цыфыгъэ иным илъэаплэ тетхэу, хыалэлхэу, гукъабзэхэу, гукIэгъушыхэу, гумэкIылэ-гумызагъэхэу ящылэныгъэ гъогу гухахъо хагъуатэу къэзыкIухэрэр.

Кыиным римыкIыгъэ бзылъфыгъ

1930-рэ илъэсхэр зыфэдагъэхэр тинахыжъхэм дэгъоу къашIэжы. КоллективизациекIэ зэджэгъэгъэхэ охтэ быжыутэ къезэрэхъакIым хиубытэгъэ сабийхэм янэ-ятэхэм къаклэныгъэ цуиплIыри кузэкIэтри чылэм ыгъэунэфыгъэ чыплэу чэмхэр, мэлхэр, шыхэр, цухэр къызэрашIэлэщтыгъэхэм рафыллэгъэх, колхозым ратыгъэх. Ежхэми колхозым зыхарагъэтхагъ, хэхагъэх. ЛэжъэкIо унагъом кыкIыгъэ пшъэшъэ ныбжыкIэу Айцэти тутынлэжъ бригадэм хэхагъ, ылэкI кымыгъанэу, зышъхамысыжъэу, зэрэфэлэ-кIэу лажъэщтыгъэ. «лофшэным насыпыр къыдэкIо» зэралорэм ишыхатэу, хъупхъэкIэ зыцIэ лугъэ Айцэт «стахановцэ» зэнэкъокъухэм ахэлажъэу, пэрытныгъэри колхозэу зыхэхъэгъа-кIэм къыщыдихэу лажъэщтыгъэ, Хэгъэгум икъэлэ шъхьалэу Москва ыкIи ВДНХ-м агъаклоуи къыхэкIыгъ. ЫшнахыкIэхэри ылорэм блэмыхIэхэу, ыгъэдалохэу, лофшэныр шIу аригъэлъэгъугъэу псэуштыгъэх.

Шылэныгъэм къогъу-къохъэ къокIыбэмэ уакъуещэ, уакъыкыуещыжыи зыфалуагъэр Айцэт ышхъэкIэ ымыушэтыгъэу щытыгъэп. Пшъэшъэ хъупхъэм псэ дэдэу инасып къычIэкIы, унагъо ихъанэу мэхъу. ПсэогъукIэ хэ-зыхыгъэу, шъхъэгъусэ къыфэхъугъагъэр Емыжэ лIакъом щыцэу, кIэлэ ныбжыкIэу Хысэр арыгъэ. Хысэр кIэлэ гъэсагъэу щытыгъ, а лъэхъаным Совет тхъаматэу Аскъэлае щэгъэнэфэгъагъ. НыбжыкIитIур шульэгъу къабзэм зэфичагъэхэу зэдэпсэуштыгъэх, ау янасып бэрэ зэхэлъыгъэп, лудэнэ мэхэ кIэкIэу псынIкIэу зэпычыгъэ хъугъагъэ. СабыитIу (шъаорэ пшъа-шъэрэ) зэдагыотыгъэу зэдаплузэ, хэбзакIэм илофшIэу зэрэхъугъэм къыхэкIэу, Емыжэ Хы-

сэр иунэгъо дахэ къызэрэнэ-кIышъ, еджакIо къалэм агъакло. Ар еджакIо къэтыфэ пщыкыопщыпхъумэ Айцэт щыхъагъу къашIы, гуцылэ гуаохэр рало, «ощ фэдэп тэ тшы шхъэгъусэ-кIэ ифэшъуашэр, ежъ фэдэу еджагъэу, гъэсагъэу къедгъэ-щэщт» ало зыхукIэ, уныбжыкIэмэ ушхъэкIоштапхэба, унагъор къебгынгъэ, ышымэ адэжъ къегъэзэжыи. Бэ темышIэу сабыеу къырамытыжыщтыгъэхэр мэфыкыох: пшъэшъэжыер сымаджэ мэхъушъ, игъонэмысэу шьогъазэм елIыкIы, шъэожыер, кIэлэ джэгумэ ахэтэу шьобж къырахи, бэ кымыгъашIэу идунай ыхъожыгъ. Ащ фэдиз гугъушор къызыфыкыокIыгъэ Айцэт илфыгъэхэу зыгъонэмыс хъугъэхэм агъэгужыыгъэу, ягугъу хэмыкIэу, щымыгъупшэхэзэ, джыри зы ушэтыплэ ин шылэныгъэм къытырещэ. Псэогъу фэхъугъэгъэ Гъыш Мосэрэ ежыррэ унагъо зэдашIэнэу рагъэжъагъ, бэ темышIэу, экIэлэпхIохэу сабыитIу зэдагыотыгъ. Нахыжъэу Юрэ илъэсищ, Азмэт цыкIур илъэс хъугъэ къодыеу Мосэ Хэгъэу зэошхом имашIоу экIэнагъэм Iохъэ.

Ыгу къафэгъупэзэ къызэрэнэ-кIых ихэгъэгъу, ихэку, ичIыгу, ичылэ гупсэ, иунэгъо дахэ, ишхъэгъусэу сабий цыкIуитIур къызылъэхинагъэхэр IэкIыб егъэшIэрэу къешIых. Аскъэлае нэбгыри 153-у дэкли заом хэклодагъэхэм ежыри зыкIэ ащыцэу, ихэгъэгъушхо кыуухъумэ-зэ заом зэрэфэхыгъэм икъэбар гомылу зэрыт тхъэпэ къопищыр гуих-псэхэхэу Айцэт къыфагъэхъыжыи.

Адыгэхэм алуагъэу мышыпкъэ щыIэп: «Гугъубэр гуубэжъ» зэралоу, гугъум зыщымыухъэрэ адыгэ бзылъфыгъэ къызэры-кIом зэо мэхъаджэр ишагу къыдауи, ишхъэгъусэ дихыгъ.

Сабый цыкIуитIур емышIэшIумышIэхэу изэкъуабзэу къылъэхэнагъэх. Ежыри шъузэ-бэ IэнатIэм ныбжыкIэ дэдэу лууцуагъэу хъугъэ. ГукIодыгъо чыплэбэмэ арыфэу Айцэт кы-хэкIыгъ, ау къызэтеуцощтыгъэп, къетIысэхыщтыгъэп. ЗэкIэмэ анахъ игугъугъэр исабыитIоу зятэ ижъаушхо зытекIыгъэхэр ары, ахэр алъэ зэрэтыригъэ-уцощтым иамал чэци мафи зэгупшысэу ыгу имыкIыщтыгъэр. Кыныгъуабэмэ зыкыязымыгъэ-уфэгъэ бзылъфыгъэ къызэры-кIом пытэгъэ ин, щэлэгъэшхо къызыхигъафэзэ, «шы ихылыгъэ бзылъфыгъэм лъэханэ» адыгэмэ зэралуагъэр къыгъэшпыпкъэжъзэ лэжъагъэ, псэугъэ. Зыфэлпсэ-угъэ лфыгыитIури, сыд икынми, шылэныгъэ гъогу шлагъо тыригъэ-уцуагъэх, цыфыгъэ инрэ гукIэ-гъушхорэ ахилъхагъ, якъоджэ-гъухэм шIу аригъэлъэгъугъэх.

Къызыщыхъугъэу, зыщыпсэугъэ къуаджэм Айцэт игъашIэм щылэжъагъ. ЛофшIэн зэхэдз ышIы-щтыгъэп, псынIагъэп лофшIэнэу ыгъэцакIэщтыгъэхэри. Колхоз псаоу чылэшхом цызэхэщагъэм мымакIэу районым, краим къа-рыкIыхэти, хъэкIэшхохэр къыфа-кIоштыгъэх. Ары пэлчэ апэу тхъаматэхэр зэльэуштыгъэхэр Айцэт арыгъэ. Ежыри зэри-лъэкIэу Iанэр къыгъэхъазыры-щтыгъ, кымыгыгъукIытэжъхэу хъаклэхэр аригъэхъаклэщтыгъэх.

Аскъэлае итыгъэкъохъэплэ лъэныкъокIэ колхозым ихъа-мэ ыпэшхъэ дэдэм пхъэ хъам-бар унэу щытыгъэр Айцэт ихъа-лыгъугъэжъаплэщтыгъ. Синэнэжъ дэжъ сызыкIокIэ слъэгъуштыгъэ мафэрэ хъэблэ кIэлэцIыкIухэр ащ зэрэлупадэхэрэр, ежыри къафэчэфэу хъалыгу гъэжъэгъэ стырэу апэу хъакум къырихырэр кIэлэцIыкIумэ къызэрафигъош-щтыгъэр. Зэрэколхозэу ашхыщт хъалыгъур мэкIагъэп, Iогъэ-

жъэгъу, щэгъэжъэгъухэр емы-зэщыжъэу хъакушхом къыри-хыжыщтыгъ. Айцэт губжыгъэу е гуцылэ дыс горэ кIэлэцIыкIумэ къахылуагъэу зэхэтхыщтыгъэп. Сэ зэкIэмэ анахышIу селъэ-гъоу къысшIуигъэшIыщтыгъ, ад-рэхэри ащ фэдагъэх. Цыфы-псэм ищхэпсыгъ Гъыш Айцэт, ары икъоджэгъухэми зышIэ-щтыгъэхэми джы къызнэсы-гъэми игугъу дахэкIэ зыкIа-шыжырэрэри. Ыгуи, ыпси еты-гъэу колхозым елъэкIыфэ фэ-лэжъагъ, ащ дыкIыгъоу ыкы-хэу ыпсэ зыфигъэтIыпынэу хъа-зырыгъэм яунагъохэри, яса-бийхэри адиплугъэх, адилэжы-гъэх, адигъэсагъэх. КъуитIурэ ныситIурэ зэригъэзэгъхэу, зэдигъэлажъэхэу, зэдигъэпсэ-ухэу илъэс 12-рэ зэхигъэсын-хэр гошэ Iушыжыем фэлъэ-кIыгъ. Къохэм ясабыибгъу якушъэхэр ыгъэхъыенхэу ина-сыпи кыыхыгъ.

Айцэт ыкыо нахыжъэу Юрэ непэ зы лIы икыугъэу Аскъэ-лае иунагъокIэ щэпсэу. Къо-джэ чыплэ коим и Совет егъа-шIэм Iоф щышIагъ, цыфмэ ишIуагъэ зэраригъэкIыщтымIэ къогъанэ ымышIэу лэжъагъэ.

Ишхъэгъусэу Зоерэ ежыррэ сабий дахэу ялэхэр ежымэ япэ-сыгъэ шыпкъэх.

Ыкыо нахыкIэу Азмэти еджэн ужым колхозым щылэжъагъ Iэ-нэтIэ зэфэшъхъафхэр ыгъэца-кIэзэ. Нэужым иунагуи игъу-сэу Мыекъуапэ зыкыгъэзэжыи, илофшIэни щыпидзэгъэу мла-жъэ. ГухэкI нахъ мышIэми, ишхъэгъусэу Зое щымылэжъ-ми, ежъ унагъор дахэу зэрещэ, икыорэльф-пхъорэльфмэ игуа-пэу адэлажъэ, еплух, егъасэх.

Гъыш Айцэт къызытхэмыты-жым охтэ дэхэкIае тешIагъ. 1983-рэ илъэсым итыгъэгъэзэ мазэ идунай ыухыгъ, ау ежъ мылIэгъахэм фэдэу аскъэлае-хэм шIукIэ, дахэкIэ агу илъ, игугъуи джы къызнэсыгъэми ашIы. Сэри сисабыигъо игукъэ-кIыжымэ пкIыхъэплэ дахэу а бзылъфыгъэ ялыер ахэт. Хэмы-кIокIэжын лъэгъо шлагъо шы-лэныгъэ мыпсынIагъом щып-хырызыщыгъэ ны ялыем мыкIо-дыжын саугъэт ежъ-ежырэу, игугъу шIукIэ, дахэкIэ рашы-жынэу псаоу дунаим тетзэ зыфигъэуцужыгъ. Дунаишхом щилэжыгъэу рызыкымIэ, IушъэбагъэмIэ Гъыш Айцэт илфыгъэхэм ыкIи зышIэщтыгъэ цыфыбэмэ агумэ къарынагъ.

ПХЪЭЧЭЕШIЭ
Мэлэйчэт.

АКЪУ-м илофшIэ, кIэлэ-егъэджэ IофшIэным ивете-ран.

ТКЪОШ РЕСПУБЛИКЭР

Анахъ дэгъухэм ахалъытагъ

Мустэфэе Мыхъамэд Уры-сые Федерацием изаслужен-нэ врач, Къэбэртэе-Бэлъкъар Республикаем иклиническэ сы-мэджэщ ихирургическэ отде-лениеу пэпкъ-нэпкъ къупшъхъэ-хэм зыщылазэхэрэм ипаш, профессор.

«Илъэсым ианыхъ врач дэгъу» зыфилорэ Урысые зэнэкъокъоу мы илъэсым зэхашъэгъагъэм ар хэлэжъагъ ыкIи ыцIэ аригъэ-луагъ. Зэнэкъокъум теклоньгъэр къыщыдэзыхыгъэхэм бэмышIэу Москва, концертхэр къызыща-тырэ гупчэу «Россия» зыфилорэ-м, шIухъафтынхэр къащара-

тыжыгъэх, агъэшIуагъэх. Шъо-лыр зэфэшъхъафхэм къары-кIыгъэ врачхэм адыгэ кIалэ зэрахэтыгъэм тегъэгъушIо, илэ-пэлэсагъэкIэ къызэрэхъагъэщы-гъэм тырэгъушхо.

Урысые Федерацием псау-ныгъэр къэухъумэгъэнымIэ иминистрэн В. Скворцовам къызэрилуагъэмIэ, гъэ къэс зэнэкъокъум зеушъомбгъу, ащ мыгъэ Урысыем ишъолъыр зэфэшъхъафхэм къарыкIыгъэхэу нэбгыри 123-рэ хэлэжъагъ. Анахъ дэгъухэр къыхахынхэм пае врачхэм шIэныгъэ куухэу алэкIэлъхэм нэмыкIэу, ахэм

цыфхэр ыкIи ялофшIэгъухэр къызэрафыщитхэр, сымаджэм зэрэдзекIохэрэр, цыфыгъэу ахэлъыр ыкIи ясэнахъат шIу-льэгъоу фырылэр къызэрэдаль-тагъэхэр министрэм кылуагъэх.

Темыр Кавказым ишъолъыр-хэм Iоф ащызышIэрэ врачхэм ащыцэу Мыхъамэд закъор ары зэнэкъокъум хэлэжъагъэр. Ащ къыщыхагъэщыгъэхэм диплом-хэмрэ ахъэ шIухъафтынхэмрэ къаратыжыгъэх. Ахэм профес-сорэу М. Мустэфаери ахэт. Аферым!

(Тикорр.).

Узыфэныкьор огъоты пшлошыми, ащ лыеу хэлъыр хэпхыныр псынклэп

(Къызыкълъыкълорэр
шэклогум и 19-м кы-
дэкигъэ номерым ит).

Ар тшлошъ зыгъэхурэр ныбжыкълитур яшлугъэу фэш ащ нахъ икълплэнчэ ин зерифагъэхэр ары: зым адрэр епхыгъ, зым адрэр къыпкъырэкъл, а зэкъодзаплэр зэкъопхын озыгъэлъэкълын амал къэзымытрэ зэкъодзапл — хэкълплэу илэр зы — ныбжыкълэхэр щылэныгъэу къызыгурымылау-гъэхэу, зымыштагъэхэм хэкължыынхэр ары. Ары шъхаем, унэгъуитур ныбжы зыхэмыкължыынхэ трагедие ащ хидзагъэх.

Тхэрэ пстэури зэрэмы Шекспирхэр сэ дэгъоу сэшлэ, ау етлани сшлэш мэхъу: шулъэгъу етлм ехылауагъэу (гур ыгъэ-сысэу, лъапсэр клиутэу) птхы пшлоигъомэ, Шекспир, е Омар Хайям санэ уадешъоу гъашлэр адэбгъэшлагъэу, ахэм атхыгъэм фэдэ горэ ори птхынэу уклэ-нэцълызэ утхэн фае. Нахыбэрэм мары зэрэхурэр: романым шулъэгъу хэмытмэ, романэп ныла (ар зышлокъабыл тхаклохэри щылэх), къэбарым шулъэгъур лъапсэ фешлы, ныбжыкълэхэр шү зэрэлъэгъухэу авторым къело е зым елъэгъу, адрэм къылъэгъужьрэн; нахыбэрэмкъл а шулъэгъур мэкъэ нэкл хъазырэу тхаклом ылулпэ-бзэгупэ къылонэжы, гур хэгъэкъл, лушъхэми нэсырэн, бзэгучлэм еутэкълышъ, къегъэ-зэжы, лъэтэ-пклатэзэ, жэм къыдэзыжышъ, щымылэгъахэ фэдэу жьым хэклодэжы. «Хъау, ар щыл», елошъ, авторым тхэлъанэ ешлы, «ащ фэдэ ладжи слъэгъугъэ», ело ащ, щэгъупшэжы авторым ыльэгъурэмрэ тхылъеджэм тхылъ тхъапэм тыргъуатэрэмрэ бэу зэрэзетекълэрэр. О плъэгъурэр, о зэхапшлэрэр, пшлошъ хурэр тхылъеджэм ебгъэлъэгъун, зэхэбгъэшлэн, ышлэш бгъэхъун плъэкълыным лэпэлэсэныгъэ гъэнэфагъэ ищыкълэгъ. Ар хэмылэу, хъаулыеу Сэфэр мэлэжэ сэ слорэп, зыщегугъурэм къыхэхэу къыдэху, тлэкълу шомлаклэр къызэрегъэлалэу, «шыхэр мачъэх» (сюжетыр лъэкълуатэ), ау «жъгъау-жъгъаур» нахъ макълэ (гупшысэр, гушъхъэ машлор) зэхэхы. Заринэ Анцокъуи язэрэгъэхьэрэ щылэп, къадэхъунклэ ашлэмэ, гъогу пхэнджкълэ «рекълкълынхэ» альэкълышт, мыр ятеплъ пшлошлызэ, нэмыкл теплэзэ ялэу къычлэкъл, мыр якъабыл пшлошлызэ, якъабыл къэб нэклэу къычлэкъл. Урысмэ «хамелеон» ралоу хъамплъыж лъэпкъ горэ щыл, шъо техъэ-текълэу: фаемэ, плъыжы зешлы, фаемэ, шхуантлэ, шъончэ шпынкъэуи зышлын ыльэкълышт... Кло, «узэрэтаф», ары шъхаем, искуствам «узэрэтафэр» ыштэрэп — птхырем итеплъи ибзыпхъи нафэхэу,

ыбзи (хэт пэпчъ, авторри зэргъусэу), уедэлумэ, ижабзэкъл пшлэжъу, итеплэкъл чыжъу къэлъагъомэ, хэушъхафыкългъэу, ухымыгъэукоу. Сэфэр хульфыгъэу къытхыхэрэр «пллэу шъомбгъо, бгы псыгъох», бзылфыгъэхэр (ыгу рехымэ) «нэ шхуантл», «уашъом фэд», кло, ари хъун, жэрыло усэнми ащ фэдэ шэнхэр хэлъых; жабзэм илоф зэкълэмэ анахъ лорэу Пэнэшъу Сэфэр илэкълэ сенегуе — авторым ижабз зэкълэми алулър (ар статья шъхаф, ау мыщ дэжымы ащ тлэкълу сыкъытегушылэн фаеу сэлъытэ).

Къалэм къышыхъуи, щаплугъэ пшъашъэр зэрэгъушылэрэм шъуеплэ зэ (къалэм дэс адыгэ пшъашъэхэр зэкълэ дэи сэ слорэп, къуаджэхэми пшъэшъ дэй адэмылэгъонэу щытэп): «Джыри зэ къэуушыхъатыжыгъ адыгэ къуаджэ къышыхъугъэ, щаплугъэ пшъашъэу узэрэщытыр (Мир ары зылорэр, зэри-лорэр къуаджэм къыкъл, ядэж къэклогъэ Заринэу янэшыпхъум ыпхур ары — К. Щ.)... Сыоплълэмэ, упшъэшъэ къежъэгъэкъл дэхэ дэд, ащ укышыхъэ-зыягъэми (аужырэ гушылэр Сэфэр игероибэхэм къалоу къыхэкъл, художественнэ текстым къемыкълурэ шлагъоми), псэлъыхъо пае укъэнэщтэп. Кълэхэм уяубзэу зашлорбгъэ-шыхъэхэ хушхтэп, ежъхэр къызэбгъэуэбзэнчэ фае» — Мирэ идунэе лъэгъукълп зыфатлорэр, ащ узэхъопсэн хэлъэп («Гум хакълэрэр хэкължыырэн»), ыныбэрэ ы...рэ щэхъу зымылэгъурэмэ ащыщ, шулъэгъуныгъэ зыфэллоштыр къыридахэрэп: «Тхаклохэм ятхылъхэм къызэ-

гъорэп, дгъэшлагъорэри тымыш-тэрэри нэфэшъхъаф — къызэ-рилорэ гушылэхэр, жабзэу ащ

*О плъэгъурэр, о зэхапшлэрэр,
пшлошъ хурэр тхылъеджэм
ебгъэлъэгъун, зэхэбгъэшлэн,
ышлэш бгъэхъун*

*плъэкълыным лэпэлэсэныгъэ гъэнэфагъэ
ищыкълэгъ.*

авторым лулъхъагъэр ары. Ащ фэдэ къабзэу мэгъушылэ Заринэ: «Анцокъу, сыкъыодэлъушъ, усшлэжърэн. Цыф еджагъэу, гъэсагъэу узэрэщытыр хъаулыл. Къыбгурылон фаеба, сы-адыг олоклэ, цивилизацияу мафэ къэс дунаим нахъ зышыхъу-ушъомбгъурэм улэкълкълын зэрэмылэкълыштыр. Ар зыфэдэр ошлэ? Псыубытыплэшхом дамбэу лутыгъэр къылуитхъуи псыорышхоу къежыагъэр къызэтебгъэуцощтэу плоу упэуцужыныр ары. Зэ Мыекъуапэ дахы зыщыплыхъ, адыгэ пшъашъэхэу урамым тетхэм, еджэлэшхоу ащ дэтхэм къачлэкълхэрэм ахэлплыхъ. Етланэ къэпшлэшт адыгэ шэн-хэбзэ дахэхэу адыгэмэ ахэлъыгъэхэу зыфэллохэрэм ащыщ къэнэжыгъэмэ». Мы гупшысэм шыпкъэ хэлъ-хэмыллым сытегушылэрэн, илъэс 50-м къехъугъэу Мыекъуапэ сыщэпсэу, джа Заринэ зыфилорэ «адыгэ пшъашъэхэр» есэгъаджэх, ладжи слъэгъугъэ (дахы, хъуни, мыхъуни), зыфаслорэр гушылэу ахэр къызэрэлауагъэхэр ары, ахэр Анцокъо къылуагъэми, ежъ авторым игушылэхэми

джэм ышлэн ыльэкълыштэп, ежъ ыбзэкълэ мэгъушылэхэми гу лъитэрэп. Пэнэшъу Сэфэр авторым игушылэу зэрищэрэмрэ, геройхэм къалохэрэмрэ, къызэралорэмрэ эпишчэмэ, къыгурылонклэ сенегуе зетекълыныгъэшхо зэрамылэр. Гушылэ къэлогъуаехэм уафэсакълын фае, анахъуе геройхэр зэрэзэдэгущылэхэрэр къэптхы зыхъукълэ (диалогыр ары зыфаслорэр): цыфым ыгу щылэрэ-щыхъэрэм елпытыгъ гушылэу къылохэрэр — Пэнэшъу Сэфэр ытхыхэрэм мэшло тхъабзэр къапихэу хуьгъэ-шлэгъабэ ахэт, зыр ыухыгъэн фаеп джыри плозэ, нэфэшъхъаф хуьгъэ-шлагъэм деублэ, ащ «ащылэжъэрэ» геройхэр цыф зыбгырыу шэных

къл мэхъу. Нафэ лъэбгъу къылуидзыным ар зэрэфэхъазырыр, **тызэшлуигъэкълодыным** зэрешэрэр. Ащ ишыхъатых ыпэкълэ писъмэу **къысфитхы-гъагъэу** зигугъу **къыпфэсшлы-гъагъэхэр**. Ащ ылорэр пшлош мэхъу, сэ уаслорэр птхъакълумэ ибгъэхъанэу уафеп.

Агушылэхэм Джэнэт ыгу джэнджэш къырагъэхъагъ, ау а чыплэм ащ еуцоплэжышъугъэп. **Зэрэригъэжыагъэм** тетэу эклэкълэ илагъэп.

— Анцокъу, ащкълэ дао пфэсшлэу арэп, — ылауагъ Джэнэт, — сьд пае сэ шлу сымылэгъурэ, нэмыкл плъэгъурэ плоу хэти бгъэмысэн плъэкълыштэп, ау сыгу хэкълырэр лыгъэ къызхэбгъафэу Заринэ джыри шлу **зэрэплъэгъурэм узэрэмыуцоплэжыырэр** ары».

Джэнэт чэщ мычъые рихи, зегупшысэжыым, къыгурылауагъ зэрэхуькуагъэр, Анцокъо ыдэжъ къызэкълэм, рело:

«— Шыпкъэр къыослон, Анцокъу, Заринэ фэгъэхыгъэу слъэгъугъэм, ежъ къысылуагъэхэм сыдахъыхы, теубытагъэ сшлыгъагъэ сьд фэдизэу сэрклэ къын хушхтми, **узшызгъэгъупшэжыныу**, ау ар сфэлэкълыштэп. **Зысыушэтыжыгъ.** **Сшлэш къэхъугъ ар сиамал къызэримыхъыштыр.** Арыни фае хуьгъэ-шлагъэхэм иклэрыклэу **сахъзыгъэгъупшысыхъажыгъэр.** Слъэгъугъапэм шъхъаклоу сгъэшлыгъэм Заринэ игушылэхэр, **зыуухыжыныным** пае ушъхъагъухэм уалъыхъоу сапашъхъэ укытлысхъаштэу, пшъэшъ пэгагъэ, намыс симылэу зэрилуагъэм сыдахъыхы, пклэнчэкълэ узгъэмысагъ. Ыпэкълэ хуьгъагъэхэу **къысэплотэжыгъэхэм сызахгъупшысыхъажыым**, сшлэш къэхъугъ Заринэ ащ фэдэ ышлэн зэрилъэкълыштыр. Арышъ, сыолъэлу лажъэ уимылэу угу **сыкъызэрэхэулауагъэр къысфэбгъэгъунэу.** Зыгорэ **зэфэтымыгъэгъоу** зэхэтхьэрэ, плъэгъурэ пстэурэ тлэлэ етщэкълы зыхуьклэ, **тызэшлокълодыным тыфшэн зэрилъэкълыштыр тшыгъупшэ хушхтэп.** Ащ джэуап ретыжы кълэм:

«— Джэнэт, сапэ ухуьгъ нахъ, сэри а дэдэр къыослонэу ары уадэжъ сыкъызэкълэуагъэр, — ылауагъ Анцокъо. — Къэплуагъэр щыгъэзыгъуаеу шыпкъэ, ау орырэ сэрырэ зызэрэзэфадгъэу-сагъэмкълэ о узакъоу умысэу слытэрэп, сэ симысагъэу ащ хэлъыр зыдэсэшлэжы. Арышъ, сэри сыолъэлу угу сыкъызэрэхэулауагъэр къысфэбгъэгъунэу». Мыщ фэдэ диалогым машлор зэкългъэнэн ыльэкълынуу жьы клэтэп, мыстхъэ пхъэцълнэми иегъэшхо къэкълэ (зыклэзгъэтхыгъэ гушылэхэм шъуапл).

Пэнэшъу Сэфэр гъэхъагъэ тилитературэ щырил, адыгэ щылэныгъэр ешлэ, непэрэ лор инхэр къелэтых — клэкълэу къэплон хъумэ, лъэпкъым филъэкълырэр макълэ. Ащ сэ шъхъэкълэ сегъэгъушлэ, шыагъэу итхылъхэм ахэсплагъорэр клэзгъэтхызэ, фэстхыгъэри макълэ. Щыклагъэу ытхыхэрэм ахэлъыри (шыагъэу ахэлъым епхыгъэу, готэу) зэл, тлоп. Ащ непэ тыналэ анахъуе атетызэныр игъоу тлъэгъугъэ, нэмыклэп, ыгу хэзгъэкълынуу, згъэцылкълунау гухэлъ силагъэл, ар къыгурыло-нэу сыщэгугъы.

ЩЭШЭ Казбек.

*Пэнэшъу Сэфэр гъэхъагъэ
тилитературэ щырил,
адыгэ щылэныгъэр ешлэ,
непэрэ лор инхэр къелэтых —
клэкълэу къэплон хъумэ, лъэпкъым
филэжыырэр макълэп.*

рачалорэм фэдэу егъашлы щымыгъупшэжышхт, хъадрыхэ зыдихъыжышхт шулъэгъуныгъэ кълэм е пшъашъэм ышлыгъэу къызэратхьэрэр пшлош мэхъун фае (гъэсэпэтхыдэ къыфеджэ ар Заринэ). Щылэп ащ фэдэ шулъэгъуныгъэ. Ар адыгэ гушылэжъэу «клэщыгъор икли, зэрэукълыр къыхъагъ» зыфилорэм къеушыхъаты. Шулъэгъуныгъэ зышылэр кълэмрэ пшъашъэмрэ эпэлъыфэхэ, плэм зэдыхэлъыным клэхъопсыфэхэ нэс нылэп. А стырыгъо-клэщыгъор зытекълырэм шулъэгъуныгъэри мэкълэдыжы». Мирэ, щылэныгъэм хэклодэгъэ, осэнчэ зилэ хуьгъэ шъхъэмыллытэжыым а гупшысэр къызэрилорэр тэ дгъэшлагъэу

пшлэщтыгъэп, къэзылорэр къымылуагъэмэ.

Цыф пэпчъ жэбзэ шъхаф лул, къэлуакълэ горэ къахэхэу егъэфедэ — лъэпкъым епхыгъэу, шэным епхыгъэу, темперамент зыфалорэм къыклэрыклэу — Сэфэр игеройхэм, хэз шлагъо афэмыхъоу, яжэбзэ-гушылэклэ зэфэдэ, литературэм ымыштахэрэмэ ар апэ щыль. Авторым игушылэ хэмыкълуакълэу адрэмэ къалорэ щылэп, авторым къылорэмрэ къызэрилорэмрэ амал имылэу адрэмэ апэ къешъых. Гухэкъл нахъ мышлэми, авторым ащ гу лъитэрэп, игеройхэм афэгъэхыгъэу авторым ышлэрэм фэдиз, сыдэушхтэу пшлыгъэкъл, тхылъе-

(шэн псынклэхэри бэ), къын зыльэгъурэри (авторым къызэрилорэмкълэ) макълэп, «зыпхырыкълхэрэри» лор къызэрыклор, ау гушылэхэ зыхуьклэ (анахъуе зэнэкъокъу зыкъллоцълъ диалогхэр ары), анахъ гушылэ кълыхъэу щылэр агъэфедэзэ, абзэгу зэшлуанэзэ (ари шлыклэу чыплэ горэм щыбгъэфедэныр емыклор), гушылэр зэпырагъазэмэ, зэрагъээкълызэ, мэгъушылэх. Мыстхъэ цылнэм машло рызэкълэбгъэнэныр зэрэмыпсынклэр Сэфэр боу дэгъоу ешлэ (мыстхъэм шломыкл хэкълырэн, шломыкълэр зыхашылкълырэр чылай, ари дэгъоу езыгъэшлэн лъэхъанэ Сэфэр иклэлэгъум рыхылауагъ — **«Шулъэгъумрэ шломыкълымрэ»**). Заринэ сымаджэ фэдэу зышлы («Гум хакълэрэр хэкължыырэн»), Анцокъо ыпашъхъэ зыкълыригъэфагъ, кълэлэр «лапл-къорэгъэу» ышлыжъэ, Джэнэт ыльэгъугъ, Анцокъо къылорэм пымылэу, мары ащ къылорэр (куоным ычылплэкълэ): «— Къаплоруи зэхэсэмыгъэх, — Анцокъо игушылэхэр ышлэш зэрэмыхуьгъэхэр Джэнэт къыхэхыгъ. — Шлагъоба адэ ащ фэдэу Заринэ илоф дэи къызшыхуьгъэм о урихыплэнэу зэрэхуьгъэр. Заринэ зыкълыслугъакъл къысылуагъэр зэрэшыпкъэр джы къэуушыхъатыжыгъ.

— Сыда къыуиуагъэр?

— Къысылуагъэр пшлагъэм узэрэмыуцоплэжышхт, ушъхъагъухэр къызэрэбгъотышхтэр ары.

— Пшлош гъэху, Джэнэт, пцлы къызэрэпфэсымыусыгъэр, — мэгулэ Анцокъо пшъашъэм цыхъэ къызфыригъэшлымэ шлоигъоу.

— Адэ шыпкъэмэ, ащ игугъу джынэс сьдэу къысфэмышлыгъа? — Джэнэт ыгу риубытагъэм текълыштыгъэп. — Сэ къыосымылуагъэмэ джыри ар сшлоуушъэфышхтыгъ. Ащ къыкълырэр къызгурымылоу сыхъакъмэкъэу укыисэплъа?

— Ари боу къыослон, осэлэкълэ пшлошъ мыхъуным, джы **къызэрэпшыхуьгъэм** фэдэу лажъэ симылэу **сыбгъэмысэнэм** сытешыныхъэти ары. Заринэ къыуилогъэ шыпкъэр сэ сшлэрэн, ау ар **къыбдэгущылауагъэу зэрэплуагъэм** гуцафэ сигъэшлыгъэ. Зи имылажъэу **зыкълышлыгъэн-**

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ехылаагъ» зыфиорэм ия 3-рэ статья зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2014-рэ илъэсым чъэпыогъум и 22-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ехылаагъ» зыфиорэм ия 3-рэ статья зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэным фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу 2007-рэ илъэсым бэдзэогъум и 6-м аштагъэу N 102-р зытетэу «Адыгэ Республикэм и Лышхъэ ехылаагъ» зыфиорэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъоягъэхэр, 2007, N 7; 2010, N 8; 2011, N 11; 2013, N 5, 7, 11, 12) ия 3-рэ статья зэхъоклыныгъэ фэшлыгъэну, я 2-рэ лахым пунктхэу 10¹ — 10³ хэгъэхъогъэнэу ыкли ахэр мыщ тетэу къэтыгъэнэу: «10¹) терроризмэм Адыгэ Республикэм щыпэу-

цужыгъэнымклэ къэралыгъо политикэр зэрэпхыра-щырэм ыналэ тырегъэты;

10²) терроризмэм пэуцужыгъэнымклэ, ащ нахь маклэу тхыамыклагъохэр къыздихьынхэмклэ ыкли ащ иклэуххэр дэгъэзыжыгъэнхэмклэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ икыулыкьухэм ялофшлэн зэрэ-зэхашэщыр егъэнафэ;

10³) 2006-рэ илъэсым гъэтхэпэм и 6-м аштэгъэ Федеральнэ законэу N 35-р зытетэу «Терроризмэм пэуцужыгъэным ехылаагъ» зыфиорэм ия 5-рэ статья ия 4-рэ лахь диштэу гъэцэкклэкло хабзэм ифедеральнэ къулыкьухэм ячылплэ органхэм, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ икыулыкьухэм ялыклэ-

хэр ыкли нэмыкьхэр зыхэхьэрэ органэу Урысые Федерацием и Президент иунашъоклэ зэхашагъэм илофшлэн зэрегъагло.».

Я 2-рэ статья. Мы Законом кьуачлэ илэ зы-хьурэр

Официальнэу къызыхаутырэ мафэм щегъэжагъэу мы Законом кьуачлэ илэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекьуапэ,
чъэпыогъум и 29-рэ, 2014-рэ илъэс
N 334

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет ехылаагъ» зыфиорэм зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2014-рэ илъэсым чъэпыогъум и 22-м ыштагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет ехылаагъ» зыфиорэм зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу 1996-рэ илъэсым чъэпыогъум и 1-м аштагъэу N 24-р зытетэу «Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет ехылаагъ» зыфиорэм (Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Ведомостхэр, 1996, N 8; Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъоягъэхэр, 2001, N 5; 2002, N 5; 2003, N 1; 2005, N 3; 2010, N 7, 8, 12; 2012, N 4; 2013, N 11) мыщ фэдэ зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэу:

1) я 5-рэ статья иа 1-рэ лахь:

а) ия 3-рэ пункт мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«3) Адыгэ Республикэм изаконхэм адиштэу Адыгэ Республикэм икъэралыгъо мылькыу зэрегъагло, джащ фэдэу федеральнэ законхэм ыкли Урысые Федерацием инэмыкь шэпхъэ правовой актхэм адиштэу федеральнэ мылькыу Адыгэ Республикэм ыгъэлорышлэнэу ратыгъэр зэрегъагло;»;

б) я 6 — 8-рэ пунктхэр хэгъэхъогъэнхэу ыкли ахэр мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

б) иполномочиехэм ашхъэдэмыклэу лъэпкъэу къызыхэкьыгъэхэм, бзэу алулым, динэу алэжырэм ямылгытыгъэу цыфхэм зэфэдэ фитыныгъэхэмрэ шхъафитыныгъэрэ ягъэгъотыгъэнхэм, яфедэхэм якъэу-хъумэн япхыгъэ къэралыгъо гарантиехэр къыдэ-лпытэгъэнхэмклэ; лъэпкъэу къызыхэкьыгъэхэм, бзэу алулым, социальнэ купэу зыхахъэхэрэм, диным фыщытыклэу фырялэм епхыгъэу цыфхэр зэхэдз амышынхэмклэ, ахэм яфитыныгъэхэм къаклырамыгъэ-чынымклэ; Урысые Федерацием илъэпкъхэу Адыгэ Республикэм исхэм якультурэ байныгъэ, абзэхэр къызэтэгъэнэжыгъэнхэмклэ ыкли хэхъоныгъэ ягъэ-шыгъэнымклэ; зипчъагъэклэ маклэ хьурэ лъэпкъхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэмклэ; республикэм къэкшошжыхэрэ социальнэ, культурэ шылаклэм хэгъэгозэжыгъэнхэмклэ; лъэпкъ зэпэуцужыныгъэхэр къэмыгъэхъугъэнхэмклэ ыкли лъэпкъ, дин зегурылоныгъэ цылынымклэ амалхэр зэрехъэх;

7) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ инэмыкь гъэцэкклэкло къулыкьухэр зэхешэх;

8) фитыныгъэ ил чылплэ зыгъэлорышлэжынымклэ къулыкьум, чылплэ зыгъэлорышлэжыным цыхадзыгъэм е нэмыклэу лоф цызышлэрэм игъо фильэгъунэу ахэм къыдагъэкьыгъэ правовой актхэр федеральнэ хэбзэгъэуцугъэм диштэу агъэпсыжыныу зигугъу къэтшыгъэ актхэр Урысые Федерацием и Конституции, феде-

ральнэ законхэм ыкли Урысые Федерацием инэмыкь шэпхъэ правовой актхэм, Адыгэ Республикэм и Конституции, Адыгэ Республикэм изаконхэм ыкли инэмыкь шэпхъэ правовой актхэм апэшлуклохэ зыхъуклэ, джащ фэдэу хыкумым зыфигъээнэу.»;

2) я 9-рэ статья:

а) я 2¹ — 2¹⁰-рэ пунктхэр хэгъэхъогъэнхэу ыкли ахэр мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

2¹) терроризмэм ышхъэ къэмыгъэлэтыгъэнымклэ, ащ тхыамыклагъоу къыздихьын ылэкьыштхэр нахь маклэ шыгъэнхэмклэ ыкли иклэуххэр дэгъэзыжыгъэнхэмклэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъо програм-мэхэр къегъэхъазырых ыкли егъэцаклэх;

2²) Адыгэ Республикэм къышхьурэ общественнэ-политикэ, социальнэ-экономикэ ыкли нэмыкь процессхэм зэралыплэхэрэм яклэуххэмклэ террористическэ актхэмрэ терроризмэм исоциальнэ базэрэ язэхэщэн фэлорышлэшт зэпэуцужыныгъэхэр къэмыгъэхъугъэнхэм иамалхэр зэрехъэх;

2³) терроризмэм идеологиэ изегъэушъомбгъун фэлорышлэн зылэкьыштхэм якъыхэгъэщынклэ ыкли ядэгъэзыжынклэ Адыгэ Республикэм амалхэр шы-зэрехъэх;

2⁴) Адыгэ Республикэм щызэрэхъэгъэ террористическэ актым зэрар зэрихыгъэхэм ыкли терроризмэм ебэныжыгъэхэм ясоциальнэ реабилитациэ, террористическэ актым ыпкъ кыкьыклэ физическэ, юридическэ лицэхэм члэнагъэу ашлыгъэр игъэкьужыгъэным ахэлажэ;

2⁵) Адыгэ Республикэм щыпсэхурэр террористическэ актыр къызэрамыгъэхъушт шыклэм, ахэм нахь маклэу тхыамыклагъо къыздахынымклэ, яклэуххэр дэгъэзыжыгъэнхэмклэ ашлэн фаехэм защыфагъа-сэрэ егъэдженхэр зэхешэх;

2⁶) терроризмэм пэуцужыгъэным тегъэпсыхъэгъэ лофтхъабзэхэр зэрэхъэхэ зыхъуклэ, Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ игъэцэкклэкло органхэмрэ чылплэ зыгъэлорышлэжынымклэ къулыкьухэмрэ егъэдженхэм къахегъэлажэх мы къулыкьухэм язэ-пхыныгъэ нахь гъэптыгъэным фэшл;

2⁷) Адыгэ Республикэм имылькыу хэхьэрэ е Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ икыулыкьухэм зэрагъэклонэу къафэгъэзэгъэ псэуалэхэр (чылплэхэр) терроризмэм шыухъумэгъэнхэмклэ шапхъэу шылэхэр юридическэ, физическэ лицэхэм зэрагъэцаклэрэр еуплэкьы;

2⁸) Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ игъэ-цэкклэкло къулыкьухэм яамалхэу терроризмэм къыз-дихьыхэрэм ядэгъэзыжынын фытегъэпсыхъагъэхэр

къызфагъэфедэнхэм сыдигъуи фэхъазырынхэм ыналэ тырегъэты;

2⁹) Адыгэ Республикэм щызэрэхъэгъэ террористическэ актым зэрар зэрихыгъэхэм, ащ пэуцужыгъэхэм медицинэ, нэмыкь лэпылэгъу ягъэгъотыгъэ-нымклэ, къэгъэнэжынын лофшлэнхэр зэхэщэгъэнхэмклэ, Адыгэ Республикэм террористическэ акт зыщызэ-рахъэклэ псэуалэхэу агъэфыкьохэрэр е акъутэхэрэр зыпкъ игъэуцожыгъэнхэмклэ амалхэр зэрехъэх;

2¹⁰) терроризмэм ышхъэ къэмыгъэлэтыгъэным, ащ иклэухэу къыздихьыхэрэм ядэгъэзыжынын япхыгъэ лофыгъохэм язэхэфынклэ нэмыкь шольпырхэми зэдэлэжыныгъэ адырил.»;

б) я 3 — 4-рэ пунктхэм кьуачлэ ямылэжыу лъытэгъэнэу;

3) я 9¹-рэ статья хэгъэхъогъэнэу ыкли ар мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«Я 9¹-рэ статья. Чылплэ оборонэмклэ, граждан оборонэмклэ, Адыгэ Республикэм щыпсэхурэрэмрэ ащ къыгъэгъунэрэ чылплэмрэ якъэухъумэнклэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет полномочиеу илэхэр

Чылплэ оборонэмклэ, граждан оборонэмклэ, Адыгэ Республикэм щыпсэхурэрэм, ащ къыгъэгъунэрэ чылплэм, граждан оборонэм ипсэуалэхэм якъэухъумэн, граждан оборонэм пае мылькыу, техникэ, гъомылэпхъэ, медицинэ пкъыгъо ыкли нэмыкь лэпэчлэгъанэхэр зэгъэулугъэнхэм ыкли лыгыгъэнхэм атегъэпсыхъэгъэ лофтхъабзэхэр Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет муниципальнэ, республикэ лъэгаплэхэм атетэу зэрехъэх.»;

4) я 10-рэ статья мыщ тетэу къэтыгъэнэу: «Федеральнэ законхэм, Адыгэ Республикэм и Конституции, Адыгэ Республикэм изаконхэм, джащ фэдэу гъэцэкклэкло хабзэм ифедеральнэ къулыкьухэм адашлыгъэ зэзэгъыныгъэхэм ащыгъэнэфэгъэ нэмыкь полномочиехэу Урысые Федерацием и Конституции ия 78-рэ статья къышылэлытагъэхэр Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет егъэцаклэх.».

Я 2-рэ статья. Мы Законом кьуачлэ илэ зы-хьурэр

Официальнэу къызыхаутырэ мафэм щегъэжагъэу мы Законом кьуачлэ илэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекьуапэ,
чъэпыогъум и 29-рэ, 2014-рэ илъэс
N 336

Адыгэ Республикэм и Закон

2015-рэ илъэсым Адыгэ Республикэм ипенсионер рыпсэунымклэ ахъщэ анахь маклэу ищыклэгъэщыр гъэнэфэгъэным ехылаагъ

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2014-рэ илъэсым чъэпыогъум и 22-м ыштагъ

1997-рэ илъэсым чъэпыогъум и 24-м аштэгъэ Федеральнэ законэу N 134-р зытетэу «Рыпсэунхэмклэ ахъщэ анахь маклэу Урысые Федерацием шагъэ-федэрэм ехылаагъ» зыфиорэм диштэу 2015-рэ илъэ-сым Адыгэ Республикэм ипенсионер рыпсэунымклэ ахъщэ анахь маклэу ищыклэгъэщыр мы Законом къегъэнафэ.

А 1-рэ статья. 2015-рэ илъэсым Адыгэ Республикэм ипенсионер рыпсэунымклэ ахъ-

щэ анахь маклэу ищыклэгъэщыр зыфэдизыр

2015-рэ илъэсым Адыгэ Республикэм ипенсионер рыпсэунымклэ ахъщэ анахь маклэр — 1999-рэ илъэ-сым бэдзэогъум и 17-м аштэгъэ Федеральнэ законэу N 178-р зытетэу «Къэралыгъо социальнэ лэпылэгъу ятыгъэным ехылаагъ» зыфиорэм къы-щылэлытэгъэ пенсием социальнэ ахъщэ тедзэу фашыщтым игъэнэфэнклэ къызфагъэфедэрэр сомэ 6281-рэ хъунэу ухэсыгъэнэу.

Я 2-рэ статья. Мы Законом кьуачлэ илэ зы-хьурэр

Официальнэу къызыхаутырэ мафэм щегъэжагъэу мы Законом кьуачлэ илэ мэхьу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекьуапэ,
чъэпыогъум и 29-рэ, 2014-рэ илъэс
N 345

